



Didaktika cizích jazyků v teorii a empirii

Věra Janíková

Masarykova univerzita Brno
Pedagogická fakulta
Katedra německého jazyka a literatury

16.1.2018, ZČU Plzeň

Struktura

- současná koncepce didaktiky cizích jazyků
- stručná charakteristika současného empirického výzkumu učení a vyučování cizím jazykům
- kvalitativní přístupy

Didaktika cizích jazyků

se zabývá

- učením a vyučováním cizích jazyků
- zkoumáním těchto procesů v institucionalizované cizojazyčné výuce s cílem tyto procesy vysvětlit a optimalizovat v edukační realitě

skrývá

- velmi široké výzkumné pole s množstvím jednotlivých výzkumných témat. (Janíková 2013: 22)

Věčné otázky

- **Žák:** Jak se nejlépe a nejrychleji (pokud možno bez velké námahy) naučit komunikovat v cizím (cizích) jazyce (jazycích)?
- **Učitel:** Jak žáka naučit, aby úspěšně komunikoval v (daném) cizím jazyce?

DCJ se snaží dát odpovědi (teorie, výzkum, konkrétní koncepce, výukové metody)

Současná koncepce DCJ

- Její dynamický rozvoj ovlivňují:
 - nejnovější poznatky jejích četných referenčních disciplín (*interní vlivy*) a
 - aktuální společenské i jazykově politické požadavky na znalosti cizích jazyků. (*externí vlivy*).

Interní vlivy

- proměny „stavu poznání, myšlenkových škol a paradigmatickými změnami v řadě – pro ni – pomocných vědních disciplín“ (Píšová & Kostková, 2016, s. 69)
- dle Choděry (2006, s. 28) jsou bázovými disciplínami (*oborová*) *lingvistika, pedagogika a psychologie*,
- *zastřešující vědou je filosofie*
- K novějším pomocným oborům DCJ patří např.: kognitivní či textová lingvistika, sociolingvistika, pragmalingvistika, neurolingvistika, psycholingvistika, vývojová psychologie, sociologie, speciální pedagogika, teorie komunikace nebo kulturní vědy.

Externí vlivy

- aktuální společensko-politický vývoj (včetně jazykové politiky) a s tím související globalizace a
- v jejím rámci i migrace jedinců, pro něž se znalost cizích jazyků stává z osobních, profesních, studijních a jiných důvodů nepostradatelnou a nezbytnou

DCJ a vyučování a učení se cizím jazykům

- má historii snad jako lidstvo samo (Kelly, 1969: publikace *25 staletí vyučování jazykům*)
- DCJ odkazuje na své kořeny již v díle Komenského *Linguarum methodus novissima (Nejnovější metoda jazyků, 1648 – cit. podle Choděra, 2006, s. 11)* = první soustavná teorie výuky CJ
- S akcentem na společenský požadavek znalosti cizích jazyků jde pochopitelně ruku v ruce obrovský rozmach didaktiky cizích jazyků
- koncepční/teoretické otázky: ČR ve 20.stol: např. Beneš, Malíř, Hendrich, Jelínek, Pýchová

Aktuální přístupy k výuce CJ

- od 70. let 20.stol: *komunikační přístup*
 - nepředstavuje jednu metodu, jde spíše o soubor postojů, principů a z nich vyplývajících postupů;
 - **cíl:** komunikační kompetence
- v 80. a 90. letech 20. stol. KP rozšířen o interkulturní aspekt: *interkulturně komunikační přístup*) ve smyslu tzv. dialogu kultur (Kollárová, 2008, s. 4–8)
 - **cíl:** rozvoj interkulturní komunikace.

Současnost: postkomunikační éra

- překonání komunikačního přístupu
 - absence úzce vymezeného kánonu cvičení a úloh
 - je na učiteli, aby z jejich velkého množství vybral ty, které jsou relevantní pro konkrétního žáka, konkrétní skupinu či dosahování konkrétních cílů (*vlastní eklektický přístup*)
 - aby byl učitel schopen cíleně a smysluplně projektovat a realizovat tento přístup, musí ovládat repertoár jednotlivých metod a technik a zároveň jim rozumět (Janíková et al., 2013)

Postkomunikační pedagogika

3 parametry

- ***parametr konkrétnosti (particularity)***
 - spočívá v akceptaci faktu, že pedagogika musí vzít v úvahu konkrétní skupinu učitelů, kteří učí konkrétní skupinu žáků, sledují konkrétní cíle a pohybují se v konkrétním kontextu zasazeném do konkrétního sociokulturního prostředí
- ***parametr praktičnosti (practicality)***
 - týká se v širším pojetí vztahu teorie a praxe, v užším pojetí učitelovy dovednosti monitorovat vlastní vyučovací efektivitu, tedy realizovat akční výzkum
- ***parametr možnosti (possibility)***
 - zdůrazňuje nutnost akceptovat žákovu i učitelovu individuální identitu (Kumaravadivelu, 2005; Weskamp 2001)

DCJ jako vědní disciplína

- DCJ se jako plnoprávná vědecká disciplína etabluje jen postupně a v různých kulturních rámcích nerovnoměrně
- *první cílené výzkumy se objevovaly již na konci 19. stol. (lingvistické a pedagogické), systematické zkoumání*
- dynamický rozvoj teorie i výzkumu výuky cizích jazyků v posledních přibližně 60 letech

DCJ jako vědní disciplína – diskuse v ČR

- Aby mohla být DCJ respektována jako vědní obor, musí mít vymezen svůj objekt a předmět (zkoumání).
- Zásadní diskusi zahájil Malíř (1971) „*Didaktiky cizích jazyků jako vědní obory. K problematice jejich předmětu*“
- Pro **objekt** didaktiky cizích jazyků jsou Malířovi východiskem komunikační činnosti v cizím jazyce.
- **Předmětem** didaktiky určitého cizího jazyka je podle něj *didaktická realita* a její vztahy s okolím (srov. Píšová & Kostková, 2016)

Didaktická realita (dle Malíře 1971)

System čtyř operací a jejich 4 didaktických produktů:

- 1) konstituce, jejímž produktem je místo cizího jazyka jako vyučovacího předmětu v učebním plánu;
- 2) selekce, jejímž produktem jsou osnovy, tj. vymezení učebních cílů a učiva;
- 3) realizace, jež produkuje učebnice a další učební pomůcky jako jakýsi scénář výuky;
- 4) vyučování / učení se cizímu jazyku, přesněji interakce učitele a žáků.

Okolí didaktické reality

1) Horizontální

A) preddidaktická realita s 2 faktory:

- 1) komunikační činnosti v cizím jazyce
- 2) vědecké i praktické poznatky o této činnosti

B) podidaktická realita

„stupeň úspěšnosti aplikace osvojené znalosti cizího jazyka za hranicemi didaktické reality je rozhodujícím kritériem didaktické reality samé“

2) Vertikální

A) didaktické reality ostatních školních předmětů (souběžně vyučovaných, ale i předmětů minulých a budoucích), zejména ovšem těch, které obsahují poznatky o příslušné cizí zemi nebo cizích zemích;

B) pedagogické reality složek výchovy

(dle Malíř, 1971, s. 102 In: Píšová & Kostková, 2016, s. 70)

Charakteristické znaky výzkumu DCJ (dle Schramm 2012)

- **Výzkumný záměr**
 - Ještě v 50. a 60. letech bylo hlavním úkolem DCJ poskytovat pro výuku praktická doporučení.
 - Od 70. let zájem o zkoumání vztahu teorie a praxe, jednotlivých faktorů školní výuky, empiricky a na teoretické bázi ověřovat modely, koncepty atd.
- **Interdisciplinarita /transdisciplinarita**

- **Komplexita faktorů ovlivňujících učení a vyučování CJ**
– (Schramm 2012, 12)
- Výuka (kurikulum, cíle, výukové metody, učebnice aj.)
- Vnější faktory (délka výuky, materiálové vybavení, velikost skupin aj.)
- Individuální faktory (učitel, žák – motivace, vzdělání, cizojazyčná kompetence aj.)
- Sociopolitické faktory (status jazyka, jazyková politika, ekonomické podmínky jazykového vzdělávání aj.)
- Vědecké poznatky (poznatky příbuzných disciplín i výzkumu učení a vyučování CJ)

Empirický výzkum DCJ – 4 stupně (srov. Schramm, 2012)

1) tzv. **zprávy o zkušenostech z vlastní výuky**, v nichž nalézáme podněty pro nové/efektivnější výukové postupy/metody; popř. *přehledové studie*

- poměrně časté
- např. téma projektová výuka v mezinárodním rámci (VŠ studenti germanistiky, Polsko, Německo)
 - obsah: „Erinnerungsorte“
 - podrobný popis realizace
 - teoretické ukotvení
 - přehled relevantních studií, které se tomuto tématu věnovaly
 - závěry a metodicko-didaktická doporučení pro edukační praxi (Badstübner-Kizik/Hille, 2016)

II) *explorativní studie* zaměřené na prozkoumání oblasti výuky CJ, které doposud nebyla věnována pozornost (nové téma)

- zpravidla: ověřování hypotéz
- např.:
 - zjišťování postojů učitelů k projektové výuce (Schart, 2003)
 - Autobiograficky/individuálně vnímaný přínos nově zavedeného 1letého kurzu „asistentská praxe“ (Hochstetter, 2011)
 - Začínající učitel cizího jazyka (*Jaký význam má kontext: objektivní determinanty socializace začínajících učitelů*, GAČR-projekt, PdF MU)

(hloubková analýza procesů profesní iniciace v současném českém prostředí, socio-pedagogická perspektiva; výsledky mají přispět k současnému stavu poznání v teorii učitelské profese, poskytnout hlubší vhled do procesů a podmínek profesního rozvoje učitelů)

III) *deskriptivní studie*, které detailněji popisují fenomény, jež byly již dříve v určitém rozsahu uchopeny

(statistické šetření, terénní pozorování a případová studie)

- např.: studie zaměřující se zjišťování motivů k volbě studia (dotazníková metoda, kvantitativní přístup, statistická analýza) (Özul, 2011)

IV) *explanační studie*

- zjišťování kauzálních vztahů, vysvětlení jevu, jenž je dobře popsán, ale chceme vědět, proč se věci dějí daným způsobem.
- např.: kvaziexperimentální intervenční studie k poslechu s porozuměním ve výuce němčiny jako L3 (Marx, 2008)

Výzvy pro empirický výzkumu DCJ

- **Externí vlivy** v podobě evropské a národní *jazykové politiky* požadavkem *vícejazyčnosti a plurikulturalismu* významně relativizují dosavadní pojetí obsahu a cílů školní výuky cizích jazyků.
- **Perspektiva dekompozice** dosavadního pojetí obsahu a relativizace cílů cizojazyčného vzdělávání.

- **I) Požadavek k přehodnocení a popř. vytvoření oborově didaktického výzkumného profilu** tak, aby co nejvíce rezonoval s nejnovějšími vědeckými poznatky i potřebami společnosti v oblasti jazykového vzdělávání (Trautmann, 2010, s. 348).
- **II) Výzkum zaměřený na učitele CJ** (profesionalizace): zejména přístupy opírající se o subjektivní teorie (např. expertnost učitele CJ – teacher expertise/ Lehrerexpertise (Godwin 2005; Gläser-Zikuda 2011))

PÍŠOVÁ, M., HANUŠOVÁ, S., KOSTKOVÁ, K. JANÍKOVÁ, V., NAJVAR, P., TŮMA, F. (2013): *Učitel expert: jeho charakteristiky a determinanty profesního rozvoje (na pozadí výuky cizích jazyků)*. Brno: MU.



- rozvoj interkulturní kompetence učitele cizích jazyků,
- jeho zacházení s heterogenitou,
- zacházení s oborově specifickou vyvážeností profesních znalostí a dovedností v profesi
- výuka druhého a dalšího cizího jazyka

(Didaktické) KOMPETENCE UČITELE CJ
(Hallet & Königs, 2010)

- **III)** nadále rozvíjet **psycholinguvisticky orientovaný** výzkum ozřejmující procesy učení se cizím jazykům, intenzivnější rozvoj **sociolinguvisticky orientovaného** výzkumu (edukační lingvistika - používání jazyků, ztráta jazyka, jazyková politika, jazykové plánování)
- **IV)** výzkum osvojování více (cizích) jazyků (Mehrsprachigkeitsforschung)

SORGER, B., KÁŇA, T., JANÍKOVÁ, V., REITBRECHT, S. BRYCHOVÁ, A. (2013). *Schreiben in mehreren Sprachen: Deutsch nach Englisch: Mehrsprachigkeit und ihr Einfluss auf die Textkompetenz*. Brno: Tribun EU

V) analýza učebnic - zjišťování efektivity učebnic a učebních materiálů, včetně materiálů spojených s moderními technologiemi

K metodologii výzkumu DCJ

- více pozornosti věnovat *smíšeným výzkumným designům* (quan-qual) a zejména metodám **kvalitativního** výzkumu,
- který není orientován statisticky a kvantitativně, ale *exploračně a interpretativně* (poměrně dlouho marginální role)

Kvalitativní výzkum DCJ

- jeho rozvoj je ovlivněn kognitivními vědami (mj. *kognitivní psychologií*)
- zejména proto, že se začínají dostávat do centra pozornosti nepřímo pozorovatelné individuální mentální procesy při osvojování (druhých a cizích) jazyků a jejich vyučování
- Tyto mentální procesy jsou však pozorovatelné velmi obtížně a tím jsou i obtížně dostupné.

Introspektivní metody sběru dat kvalitativního výzkumu DCJ

introspektivní metody sběru dat (Faerch & Kasper, 1997), neboť introspekce zkoumá to, co probíhá v naší mysli (vědomí), tedy „elicituje informace z verbalizací účastníků výzkumu na základě jejich pozorování vlastního myšlení, což je podporováno pomocí užívání různých nástrojů“ (Riemer, 2010, s. 771)

- data jsou získávána z verbálních protokolů, které jsou pořizovány během mentální aktivity nebo po jejím průběhu (např. při řešení úlohy v cizím jazyce nebo během opravy chyb).

Používání introspektivních metod úzce souvisí se změnou paradigmatu od kognitivních k sociokulturním teoriím pro získávání a analýzu dat (Heine, 2013).

- *introspektivní rozhovor* (introspekce kognice)
- *deníkové zápisy* (mapují např. „cestu“ jedince k dosažení individuální mnohojazyčnosti nebo používání strategií učení, které považuje)
- *deníkové zápisy* ve smyslu (auto)biografického líčení
- *přemýšlení nahlas* (*lautes Denken, thinking aloud*) - elicitace subjektivních zkušeností, při níž jsou zaznamenávány probíhající procesy při konkrétním mentálním jednání do protokolu

Retrospektivní metody sběru dat kvalitativního výzkumu DCJ

retrospekce probíhá s jistým časovým odstupem, kdy je zkoumaná osoba po ukončení určité činnosti dotazována na to, jak při ní postupovala a svůj postup verbalizuje (Riemer, 2010, s. 771).

- *retrospektivní rozhovor* (viz fenomenologický výzkum - popis zkušeností v první osobě)
- *stimulované vybavování - stimulated recall* - je používán stimul, kterým bývá video záznam aktivity podléhající zkoumání s cílem umožnit zkoumané osobě se znovu ponořit do konkrétní výukové situace (Gass & Mackey, 2000; Knorr & Schramm, 2012).

Retrospektivní data poskytují cenné vhledy zvláště do postojů, subjektivních teorií, emocí a strategií zkoumaného jedince – žáka či učitele (Heine, 2005; 2013; Knorr & Schramm, 2012).

Biografický přístup

- **např. metoda *jazyková biografie***
 - realizovaná nejčastěji ve formě narativního rozhovoru
 - cílem je sledovat životní úsek jednotlivce s důrazem na jeho jazykovou zkušenost, často pomocí podrobného popisu každodenních situací (viz fenomenologický výzkum pro elicitaci subjektivních zkušeností)

získáváme individuální výpovědi např. o tom:

- jak si jedinec jazyky osvojuje, jak je užívá a prožívá popř. „ztrácí“
- jak je vnímá a jak jejich prostřednictvím vnímá okolní svět a jaký si k němu utváří vztah
- jak se mění jeho jazykové kompetence (srov. např. Franceschini & Miecznikowski, 2004).

Analýza dat získaných kvalitativními metodami

- prvky kvalitativní analýzy jsou:
 - redukce a kódování dat (otevřené, axiální a selektivní kódování v rámci zakotvené teorie; Demirkaya, 2014),
 - reorganizace a zobrazení dat, fáze porozumění datům pomocí dedukce, indukce a abdukce. (Giddens, 2003).
- zejména *induktivní analýza*

Prototypické designy

	cíle	postupy
Případová studie (holistický přístup, popis, multiperspektivita, hloubková analýza ...)	Hledání struktury; Explorace, formulace hypotéz, ověřování výsledků v praxi	Zaměření na individuum, příp. sociální skupinu; Rozhovor, dotazník, pozorování; Kvalitativní analýza
Výzkum založený na subjektivních teoriích	Rekonstrukce subjektivního vnímání v dialogu	Rozhovor, dotazník, komunikační validizace (výsledky respondentům prezentovány za účelem dosažení dialogického konsensu),
Akční výzkum	Porozumění, proměna a zlepšení praxe	Reflektující praktik/učitel; pozorování, deníkové zápisy, rozhovor, dotazník

Shrnutí

- Didaktika CJ je vědní disciplína, která legitimizuje procesy rozvoje profesionalismu v učitelství cizích jazyků.

I. Učitel a výukové metody

- **poučený eklekticismus**
 - volí vhodné metody pro konkrétní skupinu žáků a konkrétní cíle v konkrétním kontextu zasazeném do konkrétního sociokulturního prostředí
 - reflektuje vlastní vyučovací efektivitu - umí realizovat akční výzkum

II. Výzkum DCJ

- reaguje na nejnovější poznatky referenčních disciplín
- reaguje na aktuální společenské požadavky (explorační pohyb, který jde směrem od problémového prostoru, který vzniká ve výuce cizích jazyků a (jazykovém) vzdělávání (Larsen-Freeman & Freeman, 2008; in Píšová & Uličná, 2016, s. 87-88)
- směřuje k hlubšímu poznání *procesů* učení a vyučování CJ
 - kvalitativní výzkumný design
 - smíšený výzkumný design: explanační: **qual** → **quan**/
explorační (**qual** → **quan**)

... a skromná rada na základě skromných výsledků a velkého nasazení

- spojení sil na interní/fakultní úrovni (inter- a transdisciplinární diskuse) a intenzivní zapojování do národní i mezinárodní odborné diskuse
- podpora mladých badatelů ze strany fakulty/univerzity (organizační, finanční ...) a jejich vědecký růst (doktorské studium – PdF MU Brno, FF UK Brno + zahraničí)
- zapojování mladých badatelů do oborových a oborově didaktických vědeckých projektů (získávání zkušeností s výzkumnou činností, vědeckým psaním, prezentačními technikami aj. na národní i mezinárodní úrovni)

Doktorské studium didaktika cizího jazyka – PdF MU

- 2010/2015

Specializace v pedagogice: obor *didaktika cizího jazyka* (AJ + NJ; od 2016 i FJ a RJ)

- velká vůle, několikaletá interdisciplinární diskuse, velmi dobrá spolupráce „týmu“ (oborová didaktika, lingvistika, pedagogika, psychologie; výzkumné instituty PdF MU + jiné VŠ, i zahraniční)
- personální zabezpečení (prof., doc. – školitelé)
- morální a finanční podpora fakulty (poměrně štědré DS-stipendium a podpora nové ediční řady), ale musíme si na sebe vydělat)

Ediční řada: *Cizí jazyky a jejich didaktiky: teorie, empirie, praxe*

Masarykova univerzita

Vizuální
prostředky
pro výuku reálií
v učebnicích
němčiny



Karolína Pešková

Pedagogický výzkum v teorii a praxi
Brno 2012

Masarykova univerzita

Interkulturní
komunikační
kompetence
a její rozvíjení
v hodinách
anglického
jazyka na
2. stupni ZŠ



Jana Zerzová

Pedagogický výzkum v teorii a praxi
Brno 2012

Alena Dobrovolná (2016)	Ústní interakce a rozvoj komunikační kompetence při výuce angličtiny s interaktivní tabulí
Jana Jašková (2017)	Didaktické znalosti obsahu vysokoškolských učitelů odborného anglického jazyka: Vnímání profesních počátků v retrospektivě
Eliška Dunowski (2017)	Motivace k učení se němčině v kontextu výuky cizího odborného a akademického jazyka
Miroslav Janík (2017)	Mnohojazyčnost ve výuce němčiny jako dalšího cizího jazyka
Gabriela Hublová (2017)	Rozvoj diskurzivní kompetence v cizojazyčném akademickém psaní v anglickém jazyce v důsledku účasti v e-learningovém kurzu

- **zapojování studentů DS DCJ do celofakultních projektů (výzkumné i rozvojové)**

Masarykova univerzita

Žákovské
strategie
při učení se
anglickému jazyku
a jejich vztah
k úspěšnosti



Kateřina Vlčková
Karolína Pešková
Klára Kostková
Miroslav Janík
Kateřina Švejdičková

Pedagogický výzkum v teorii a praxi
Brno 2014


Masarykova univerzita

Učitel expert:
jeho charakteristiky
a determinanty
profesního rozvoje
(na pozadí výuky
cizích jazyků)



Michaela Píšová, Světlana Hanušová, Klára Kostková,
Věra Janíková, Petr Najvar, František Tůma

Brno 2013

- 
- podpora univerzity (projekty na podporu DS – tzv. projekty specifického výzkumu)
 - ty umožňují mj. podporu publikační činnosti, získávání zkušeností a poznatků v národním a mezinárodním kontextu (konference, stáže aj.)

... publikační výstupy specifického výzkumu



.... **výzvy**

- v současnosti a v budoucnosti větší důraz na:
 - psaní a publikování dizertačních prací v cizích jazycích
 - longitudinální výzkum
 - dále rozvíjet metodologickou základnu
 - více se zviditelnit v zahraničí



Děkuji za pozornost

- **Biografický přístup na příkladu metody jazykové biografie**
- Jazyková biografie realizovaná nejčastěji ve formě narativního rozhovoru je specifická metoda kvalitativního biografického výzkumu, jejímž cílem je sledovat životní úsek jednotlivce s důrazem na jeho jazykovou zkušenost. Tato metoda se snaží interpretovat pohledy subjektů na zkoumaný předmět (v našem případě jazykovou zkušenost), využívá podrobného popisu každodenních situací a usiluje o porozumění akcím a významům v jejich sociálním kontextu. Používá se obvykle ve fenomenologickém výzkumu pro elicitaci subjektivních zkušeností, upřednostňuje individuální osudy, jedná se zde o popis zkušeností v první osobě, proměnné určují zkoumané subjekty a analýza získaných dat vychází z velkého množství informací o malém počtu jedinců (Franceschini & Miecznikowski, 2004.....).
- Pomocí jazykové biografie tak získáváme individuální výpovědi o tom, jak si jedinec jazyky osvojuje, jak je užívá a prožívá, jak je vnímá a jak jejich prostřednictvím vnímá okolní svět a jaký si k němu utváří vztah. Jedná se vždy o vlastní interpretace výše uvedených jevů vzhledem k určitému sociokulturnímu kontextu. V jazykové biografii můžeme nalézt i argumentace, např. vzhledem ke „ztrátě“ určitého jazyka, změnám v jazykové kompetenci či používání strategií učení.
- Specifické otázky užívání češtiny v různých sociokulturních prostředích jsou řešeny v několika studiích obsažených ve sborníku: Čmejrková, S., Havlová, E., & Hoffmannová, J. (eds.) (2010). *Užívání a prožívání jazyka*. Praha: Karolinum.



- Ve výzkumu učení a vyučování (cizích) jazyků se etabluje **zejména antropologicko-etnografický přístup** (Hu, 2001, s. 15) v pojetí Hornbergera. Oba procesy jsou zde chápány nejen jako individuální jednání, ale zároveň jako jednání sociální v různých partikulárních kulturách s jejich specifiky. U zkoumání osvojování jazyků nejsou primárně zohledňovány mentální procesy v individuálním pojetí, ale toto zkoumání se opírá spíše o teorie sociální interakce v určitém sociokulturním kontextu. K jeho charakteristickým znakům dále patří zejména holistický přístup ke zkoumané problematice (Hornberger, 1994, s. 688), interpretativní přístup s velkým významem kladeným na vnitřní perspektivu jedince a emickým pojetím zkoumání a popisu (Hu, 2001, s. 15).
- Jako příklad můžeme uvést srovnávací studii Huové (2001), v níž bylo využito etnografické paradigma zaměřené na žáka s pečlivě zváženým emickým přístupem. Zkoumány byly subjektivní koncepty intencionálního osvojování jazyků v oblasti porozumění textu u žáků jednoho německého gymnázia a střední školy v Thajsku (senior high school). Přístupovala ke srovnání z kulturně kontrastivní perspektivy, zjištěno bylo nejen poměrně velké množství rozdílů, ale i shod týkajících se zejména motivace, používání učebních strategií i vlastní jazykové praxe u respondentů z obou kulturně odlišných prostředí. *Emický přístup* (emic) slouží nejen k popisu, ale i zkoumání a vychází z kategorií a představ aktérů jednání, příslušníků daného společenství, z jejich vlastního chápání a rozlišování. Je tedy závislý na kontextu dané kultury. Oproti tomu *etický přístup* (etic) při popisu vychází z hlediska pozorovatele a objektivizující vědy, nezohledňuje kulturní, společenské či jazykové odlišnosti zkoumané společnosti. V českém vědeckém prostředí se těmito přístupy zabývá např. Keller (2012), který upozorňuje na to, že je třeba velmi seriózně uvažovat nad tím, co je ve výzkumu odhalovaných rozdílech univerzálním a co kulturně podmíněným. Doporučuje emický, případně kulturně adaptovaný etický přístup zejména k pojmům, se kterými pracují teorie. Dle jeho slov se v minulosti spíše užíval etický přístup, tzn., že pojmy vycházející ze západního kulturního prostoru byly bez jakékoli úpravy přeneseny do jiného kulturního prostoru. Autor emický přístup dává do souladu se zajišťováním validity konkrétního výzkumu.

-
-

- Naproti tomu **retrospekce** probíhá s jistým časovým odstupem, kdy je zkoumaná osoba po ukončení určité činnosti dotazována na to, jak při ní postupovala a svůj postup verbalizovala (Riemer, 2010, s. 771). Tento postup je vhodný zejména v těch případech, kdy se pro zkoumaný problém jeví nereflektovaná simultánní verbalizace méně efektivní, např. tehdy, pokud je případem jednání v konkrétní aktivitě. Často je používán stimul, kterým bývá video záznam aktivity podléhající zkoumání s cílem umožnit zkoumané osobě se znovu ponořit do konkrétní výukové situace, což je označováno jako *stimulované vybavování (stimulated recall)* (Gass & Mackey, 2000); v německé terminologii se užívá pojmu *vzpomínání nahlas (lautes Erinnern)*; viz např. Knorr & Schramm, 2012). Retrospektivní data poskytnou cenné vhledy zvláště do postojů, subjektivních teorií, emocí a strategií zlomaného jedince – žáka (Heine, 2005; 2013; Knorr & Schramm, 2012).